

האליזר

עלון לשבת קודש

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאת
לע"נ משה בן זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי

נושא השבוע: דיני ממונות (טז)

יט בחשוון תשפ"א 1348 (שנה כו')

ההפטרה: "ואשה אחת" (מלכים ב ד)

פרשת וירא

"כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושלמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט" (יז, יט)

מכיוון שהקב"ה רוצה שהעולם שברא יישאר קיים ואילו כשגוזלים ולוקחים ממון שלא כדין, מחריבים את העולם ואת כל הבסיס שעליו מושבתים היחסים שבין אדם לחברו, לכן קיום המשפט הוא יסוד ועיקר גדול בעבודת השם. כך גם מצינו אצל אברהם אבינו, שלמרות עמידתו בניסיונות הרבים קראו הקב"ה "אוהבי" רק בגלל שהלך בדרך המשפט והדריך כך גם את בניו.

(טור חושן משפט סי' א)

"ויפקח אלוהים את עיניו וירא באר מים" (כא, יט)

מכאן שהכל בחזקת סומין עד שהקב"ה מאיר העין (מדרש).

מכאן מובן כי הבאר היתה קודם לכן ולא ברא הקב"ה באר חדשה אלא שהתעלמה מעיני הגר עד שפקח ה' את עיניה לראותה.

ללמדנו שכל הצרכיוותיו של האדם נמצאים בטווח הישג ידו, ואם אין הוא רואה שום מוצא ופתרון לבעיותיו, החיסרון נעוץ בו עד שיפקח ה' עיניו.

כן הוא בעניין הפרנסה, שאין הפרנסה באה מגודל העמל והיגיעה אלא מברכת שמים. ולא כל המרבה לעסוק בעמל והמסחר מתעשר יותר.

(ממעניות הנצח)

מי צריך לדאוג לפרנסה?

הגאון רבי יואל סירקיש בעל "בית חדש" כיהן כרבה של בעלז ומשכורתו היתה מועטת עד שלא הספיקה לו לקנות נרות, והיה יושב בלילות ולומד בחושך בעל פה.

הבחינו אנשי העיר שהרב אינו מעלה אור בלילות והחליטו לסלקו ממשורתו הרבנית באומרים: "רב שאינו ער בלילה לעסוק בתורה, בושע שיכהן אצלנו כרב".

בטרם יצא הרב מהעיר לבריסק שם הוזמן לכהן כרב, נפרד מהם ואמר:

"סדום נענשה בהפיכת העיר על פיה, מדוע? כלום חסרו לקב"ה עונשים אחרים? אלא אנשי סדום כאנשי עיר סוררת הפכו את כל הסדרים על פיהם ולכן נענשו מידה כנגד מידה ונהפכה עירם לתל חרבות, אף אתם משנים מסדר העולם ובמקום לדאוג לפרנסת הרב והרב יהיה פנוי לדאוג לרוחניות שלכם, דואגים אתם לתורתו של הרב ומטילים עליו לדאוג לפרנסת עניי העיר..."

(ממעניות הנצח)

עד שתגיע למקומו

מעשה שהיה

כבר מגיל קטן קראה לי אמא סוחר קטן, כשגדלתי זה התפתח והייתי זה

שלא נותן שיסדרו אותו לרגע אלא דווקא מנסה "לסדר" אחרים.

אבי לא ראה זאת בעין טובה, הוא היה מעדיף לראות אותי מוותר ולא מתחשבן על כל דבר קטן, והיה מסביר לי שאפשר לתת – כי זו מצווה. כשנישאתי הכרתי את התכונה הזו מהצד

השני של החיים, אני חושב שהייתי הסיט של כל בעל חנות באשר הוא.

ע"פ לוח "אור החיים" של אופק תל אביב * לא לדבר בתפילה * סוף זמן ק"ש לשבוע הבעל"ט 8:09-8:13

יציאת ש"ר"ת: 5:52

יציאת שבת: 5:18

כניסת שבת: 4:27

כזוג צעיר קנינו את הרהיטים מכספנו, דאגתי למצוא בהם שריטות ומיני חבלות ואח"כ שהוכחתי לבעל החנות המסכן שהרהיטים שלו הם בגדר אסון, התחלתי למנות את כמות ההנחות שמגיעה לי.

בעל החנות הסביר לי שהוא מפסיד מכך ומצידו שלא אקח את הרהיטים, אז הסכמתי להתפשר. כשכולם שמעו על המחיר ששילמתי עבור הרהיטים היקרים, הם הרימו גבה ותמחו מיהו האיש שנדבו ליבו לתת רהיטים במחירי הפסד, וכך הצלחתי להשיג את הרצונות שלי במחיר טוב. לא שמתי לב לפרצופו הזעוף של המוכר, בעיני ההנחה היתה פשוט "מגיעה" לי ביושר.

כשהגיעה בתי לגיל בת מצוה קנינו לה אורגנית איכותית, המוכר היה חברי מהישיבה, משה שמו. הוא היה בחור ירא שמים וחביב, הייתי בטוח שאצליח לצאת עם האורגנית הכי טובה בסכום קטן. אך התברר שטעיתי. הוא היה מאוד נחמד אך גם עקשן ולא רצה להוריד בשום אופן במחיר, "אלו מחירי עלות ואני לא מוכן להפסיד" אמר לי כשניגנתי לו על המצפון.

היו הרבה אנשים בחנות והוא היה עסוק איתם, לקחתי את האורגנית ואמרתי לו: "אז בסוף אתה עושה לי הנחה... נכון... הנה הכסף", זרקתי את הכסף ולא חיכיתי לתגובה. הוא לא יכל להשתלט עלי ועל השיטה הפראית שלי שהיתה מאוד לא הוגנת וגובלת בגזל והונאה.

חזרתי הביתה עם אורגנית מצוינת במחיר מוזל, עיניו של חברי צמדו מולי, יום אחד אח"כ שכחתי והייתי מרוצה. "הוא מצליח, אז מה אכפת לו לעשות הנחה..." הרהרתי לעצמי.

אשתי מאוד לא אהבה את צורת הקניה שלי והיא העדיפה ללכת מהחנות כשהתחלתי במסע השכנועים והורדות המחירים. "מה יש, בעלי החנויות הללו מרווחים עלי סכומים עצומים של כספים, למה שניתן להם?" הייתי אומר לה, "זה לא בדיוק כך" היא השיבה ועזבה את השטח.

לאבי לא הייתי מספר על ההצלחות הללו, הוא היה אנטי הורדת מחירים בכוח. לאחר 10 שנות נישואין החלטתי לפתוח עסק מהצד, אשתי לא יכלה להמשיך לעבוד ועול הפרנסה נפל עלי.

חשבתי הרבה לפני שהשקעתי את הכסף עד שפתחתי בית דפוס קטן להדפסת הזמנות וכו'...

בתחילה הייתי מאוד מרוצה, לקוחות החלו להגיע ובית הדפוס התפרסם עד מהרה, אולם לא חשבתי שהשלב הקשה עוד לפני. אחרי שבוע גיליתי מישוהו שהזכיר לי את עצמי, הוא היה נמרץ ודיבר ללא הרף, הוא הזמין אלפיים הזמנות וביקש הנחה באותה נשימה. הסכמתי לעשות לו הנחה קטנה למרות שהמחירים היו ממש מחירי עלות.

לאחר שקיבל את ההזמנות לביתו הוא נכנס אלי זועם כולו, "תראה את הפשלות, עליהן אני צריך לשלם?" הוא הראה לי קמטים כמעט לא נראים בדף, והיו פה ושם כתמים לא יפים, "אדוני, מדובר בכמה הזמנות בודדות, אנחנו נפצה אותך" השבתי.

"ומה עם חוסר הנעימות, אתה רוצה שכולם ידעו מזה" הוא רמז.

בפעם הראשונה הייתי מהצד השני של המתרס, הוא לחץ אותי כ"כ חזק עד שהייתי מוכן לתת לו הכל בחינם, העיקר לראות אותו יוצא מדלת המשרד, הוא היה עקשן והצלח להוציא את ההזמנות במחיר נמוך מבלי שהרווחתי מהזמנתו אפילו אגורה שחוקה.

כשחזרתי הביתה סיפרתי לאשתי על "איזה אנשים נוראים יש בעולם, וכמה הם רוצים לנצל את האחרים, העיקר להרוויח עוד כמה שקלים". ראיתי שהיא רוצה לומר משהו אבל היא שתקה. מידי שבוע הייתי חוזר נרגז ומספר על אדם שניסה ללחוץ אותי לפינה ולהוריד מחירים.

לאחר שנה בא אלי חברי משה שהיתה לו חנות לכלי מוזיקה, כשראיתי אותו הסמקתי.

"מה שלומך, באת להזמין?" חייכתי אליו מתעלם מהזכרון הבלתי נעים.

"הזמנות לבר מצוה" – השיב. הוא הזמין מספר מועט של הזמנות, הביא את הנוסח והלך לדרכו. נשארתי במשרד מבצע את ההזמנה תוך שאני חש חוסר נעימות רבה. לא היה נראה שהוא מחל לי... בסוף השבוע הוא הגיע לקחת את ההזמנות. "נו, אתה מרוצה?" שאלתי.

"ממש לא" הוא היה רציני להחריד. "תראה, נמרח פה דיו לאורך כל ההזמנה ובכלל, אני לא הזמנתי את המילה הזאת, אתה הוספת את זה", אמר. "כי כך נהוג, חשבתי שתודה לי על כך שזכרתי לכתוב זאת" התנצלתי. "אני דורש הזמנות חדשות" אמר.

חשתי חוסר נעימות, לקחתי ממנו שוב את הפרטים ונתתי לו את ההזמנות הלא טובות כי לא היה לי מה לעשות איתם. מילא, הוא רוצה להראות שהוא הלקוח הקשות, שיהיה.

בתחילת השבוע הוא בא לקחת את ההזמנות "סליחה, הדיו מאוד חלש, לא התכוונתי שתעשו ממני צחוק בפעם השנייה" ניגש אלי כולם זועם.

"לא ביקשת הדגשה, אז ככה הדיו נראה" התחלתי לכעוס "זה לא מספיק לי" – השיב.

"אז למה לא אמרת קודם, זה מה שיש, קח את זה או שתזמין במקום אחר".

"אני באמת אזמין במקום אחר, אבל כרגע אינני משלם, בשום אופן לא".

לאחר כמה דקות סיכמנו ללכת לדין תורה, הוא חזר אחרי שעה: "בוא נעשה עסקה, אתה תיתן לי הנחה טובה ואני אשתוק בזה נגמר הסיפור". "עם הנחה אני מפסיד, עשיתי את מס' ההזמנות כפול כך שרווח לא יצא..." אמרתי. "לא רוצה לא צריך, נפגש בביה"ד" הודיע ויצא.

אחרי שעה הוא נכנס ובפיו הצעה חדשה: "תראה, חשבתי על העניין, למה ללכת לביה"ד?

תיתן לי הנחה קטנה... ממש קטנה, כדי לעשות לי טוב על הלב ושאתה בן אדם רציני שמוכן

ללכת לקראת הלקוחות", ראיתי שאיני יכול להפטר ממנו, משהו פקע לי בגרון ואמרתי: "נו,

טוב קח הנחה של 5%..." הוא חייך חיוך שהיה בעיני חיוך של נצחון, הוציא המחאה וכתב

עליה. "אני מקווה שלמדת את הלקח, כי תמיד היית כזה ואולי עכשיו תבין את הצד השני..

ותודה על ההזמנות היפות" אמר ויצא מהמשרד. הסתכלתי על המחאה, היה רשום שם סכום

כפול שתיים ממה שביקשתי ועוד קצת וגם פתק היה מצורף:

"תמיד היית בחור חברמן, גם אותי הצלחת לסדר. יש לך כישורים לא רגילים, אבל לא בכולם

אתה אמור להשתמש, רציתי שתרגיש את הצד השני, אבל לא רציתי שתפסיד באמת לכן

הזמנתי מראש חצי מההזמנות. מעולם לא הייתי סוחט את כספך בצורה כזאת אילולא ידעתי

שאי פעם עוד תודה לי על כך..." משה.

טלפנתי לומר לו תודה, גם אבי ששמע את הסיפור שמח שמישהו גאל את בנו מהתכונה הלא

יפה הזו. זה לא אומר שאסור לבקש הנחה אלא שזה צריך להיעשות בדרך יפה ובלי כפיה, כי

גם המוכר הוא בן אדם, וגם הוא צריך פרנסה, בדיוק כמוך.

הלכות גניבה גזילה [טז]

פינת ההלכה

א. אסור לגנוב או לגזול אפילו פחות משהו פרוטה בין מישראל בין מגוי, בין מגדול ובין מקטן (שו"ע חו"מ סי' שמח ס"א-ב, סי' שנט ס"א, ג).

קופת צדקה

ב. מותר לגבאי ללוות מכספי בית הכנסת הן לצרכי הפרטיים והן לצרכי אדם אחר וזאת בתנאי

שהוא אחראי להלוואה וערב לכן שהכסף יוחזר כאשר יזדקקו לו, ועליו לרשום בפנקסי הנהלת

חשבונות של ביה"כ את פרטי ההלוואה [סכום שנלקח, מי לקח, מועד פרעון ופרטים מזהים נוספים]

וערבות לכסף היא אפילו אם ח"ו כסף זה נגנב או נאבד אחרי שלוח אותו.

אמנם רשאים הגבאים הממונים על גזבר זה להתנגד שישתמשו בכספי בית הכנסת למטרות אחרות

שאינן קשורות לביה"כ ואפילו לא בתור הלוואה זמנית אע"פ שהכסף שוכב ללא שימוש. גם

התנגדות המתפללים בכוחה לאסור את ההלוואה מכספי בית הכנסת [ללא צורך לנמק התנגדותם]

(משפטי התורה לגר"ז שפי"ז ח"ג סי' מל).

ג. גבאים האוספים צדקה, יכולים לקחת אחוזים בשכרם (חקת משפט פ"ד ס"ג, תקוצות והנהגות לגר"מ שטרנבוך

ח"ב סי' תעה, משנה הלכות ח"ד סי' רלח). יש אומרים (הגאון רבי חיים פנחס שיינברג) 25% ויש אומרים

(הגאון רבי חיים קנייבסקי) 35% (חקת משפט סס). אבל ודאי לא 50% (משנה הלכות ח"ד סי' רלח/רלז, הלכות

לדקה ע"מ ס-סא) שזה אסור.

ד. מי שיש לו קופת צדקה בביתו ורוצה להלוות מהקופה לעצמו, רשאי להקל ולהלוות מעות מהקופה (משנה הלכות לגר"מ קלין ח"ז סי' קנז, קול התורה חובת מו תשרי תש"ס עמ' רנא, ישיב ילחק לגר"י שכתב ח"ט סי' לג). והוא שבשעה שיצטרכו העניים לכסף יהיו המעות בידו להשיבם וגם התנה בפירוש כשהניח את הקופה בביתו שיוכל להלוות אם יצטרך (שו"ת משנה הלכות ח"ט סי' רז, שו"ת ישיב ילחק סס, עיין חקת משפט פ"ח ס"ז).

ה. קופת צדקה שאבדה או נגנבה מבית או מעסק:

אם מדובר במקום שבעלי הבית מקילים להלוות מקופת הצדקה הרי יש להם דין של שומר שכר שחייבים על גניבה ואבידה, ולכן חייב לשלם מה שהיה בקופת צדקה (קול התורה סס).

בכל מקרה אחר יש לו דין של שומר חנם שפטור על גניבה ואבידה ולכן פטור מלשלם (לין אלעזר ח"ט סי' כט, קול התורה סס, עיין אלעזר יספה לגר"י פיינהנלר ח"ז סי' קטו).

ו. ישנם אנשים שמתעסקים בממון לא כשר כגון: גניבה או מכירת דברים גנובים וכיו"ב, וכשבא לידם ממון רב שלא ביושר, מחלקים ממנו לצדקה וחושבים שע"י כך יכפרו על מעשיהם הרעים, וצריכים להודיעם שאין הצדקה מכפרת על מעשיהם והם עתידים ליתן את הדין על כך, וכל ממונם עתיד לרדת לטמיון אם לא יחזרו בתשובה ויפסיקו ממעשיהם הרעים (ואין למו מכשול לגר"א ישראל ח"ט פ"ט ס"ב).

ז. עני המפציר לקבץ צדקה אין בזה "לא תחמוד" [יסוד חמדה קשור לגזל] (חקת משפט פ"ט ס"א).

ח. עני שבא לקבץ נדבות ונראה כרמאי וחשוד, יתנו לו מעט צדקה ויכונו שנותנים לו כן במתנה, כי אולי הוא עני וחייבים לתת לו, ואולי הוא רמאי ונמצא שגזל מהם ממון, ולכן נותנים לו בתורת מתנה כדי להצילו מאיסור גזל. מ"מ לא עוברים בשום איסור (לא מדאורייתא ולא מדרבנן) אם משיבים את פניו ריקם (כני יעקב לגר"י שכנזי ח"ג עמ' מה הע' 5, עיין חקת משפט פ"ו ס"ה, ואין למו מכשול ס"ג).

ט. מי שיש לו בביתו מספר קופות צדקה, הרי כל הכסף שבכל קופת צדקה שייך למוסד שרושם עליו, ואין לו רשות לקחתו או ליתנו למוסד אחר [שאסור לשנות מצדקה לצדקה] (ע"פ שו"ע יו"ד סי' רנט) (ועליו לשבח לגר"י זילכרשטיין ח"ב עמ' תרס). אך אם יש קופות צדקה, שזה כמה שנים שלא באו להוריקם מטעם המוסד לו הם שייכים, אם אפשרי הדבר ראוי להודיע למוסדות בעלי הקופות שיבואו לקחתם, ואם אין אפשרות להודיעם מוטב "להשאל" [לעשות התרת נדר] אצל רב [שזה בכלל נדרי צדקה] ע"י חרטה מעיקרו של הנדר, ואז תהיה אפשרות לתת את הכסף למוסדות צדקה אחרים (שו"ת ליין אלעזר ח"ט סי' כט).

י. אם הכניס לקופת צדקה בטעות סכום גדול יותר ממה שחשב לתת, מותר לו להוציא את הכסף ולתת את הסכום שהתכוון לתת.

הטעם: שבאופן שהתרומה ניתנה בטעות, לא אומרים שהקופה "זכתה" בכסף שהוכנס לתוכה (שו"ת וילנור יוסף לגר"י בר שלום ח"ד סי' סג).

אך אם תרם לקופת צדקה שטר של \$100 וקפץ שער הדולר לעומת השקל ורוצה כעת להתחרט על התרומה של \$100 בגלל קפיצת הדולר אסור להחליפו.

הטעם: כיון שנתן את המטבע בכל ליבו לצדקה וידע את ערכו כשנתן, אלא שאח"כ התייקר ואינו יכול לחזור בו (לדקה ומשפט לגר"י בלויא פ"ח ס"ק כה, שו"ת וילנור יוסף סס).

יא. אם הכניס בטעות כסף לקופת צדקה מסוימת, ודעתו היתה להכניס לקופת צדקה אחרת, מותר להוציאו ולשים בקופה שהיה בדעתו לשים לכתחילה.

הטעם: משום שהיה זה קנין בטעות (לדקה ומשפט סס).

יב. כסף שנמצא בקופת צדקה אע"פ ששייך לשם המוסד שמצוין על הקופה, מ"מ מותר לפרוט ממנו לכסף קטן או להיפך.

הטעם: בעלי קופת צדקה אינם מקפידים על כך (לדקה ומשפט סס, באורח לדקה פיינהנלר פ"ז ס"ב).

יג. אסור לגבאי צדקה לקבל צדקה מילדים קטנים בסכום גדול ללא רשות אביהם, אבל סכום קטן יכול לקבל (שו"ע יור"ד סי' רמח ס"ד).

הטעם: שכל הכסף של הקטן שייך לאביו ובסכום קטן האב לא מקפיד שהילד ייתן (סס).

עלון האיחוד שוקל לעבור לעלון צבעוני אך נמנע מסיבות תקציביות, אם יש תורם שנדבה ליו
לממן זאת כל שבוע יפנה לעלון טל: 08-8644452

עלון האיחוד הוציא לוח ברכות צבעוני עם פירוט כל המאכלים וברכותיהם הראשונות ואחרונות ברכת שהחיינו ועוד וכן לוח לבדיקת דגים מתולעים צבעוני עם פירוט 60 דגים עם תמונותיהם ונוסח לתרומות ומעשרות צבעוני ואנו מעוניינים שיהיה לכל יהודי בכל מקום בעולם אפשרות להגיע לזה באינטרנט, מי שיכול לעזור בנושא יפנה לאיחוד.

טל: 08-8644452 אתר העלון: alonhaihud.co.il דוא"ל: haihud.ashdod@gmail.com